

Metsäenergia – puunkäytön nykypäivää

Kari Lahti
Toimitusjohtaja
L&T Biowatti Oy

Euroopan komission keväällä 2007 hyväksymien ilmastopoliittisten linjausten mukaan jäsenmaiden yhteinen tavoite on vähentää kasvihuonepäästöjä 20 prosentilla vuoteen 1990 verrattuna sekä nostaa EU-tasolla uusiutuvan energian käyttö 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Liikenteen biopolttoaineiden osuus on tarkoitus kasvattaa 10 prosenttiin samaan ajankohtaan mennessä. Kööpenhaminan ilmastokokouksessa joulukuussa 2009 tavoite saattaa muuttua vieläkin haasteellisemmaksi, sillä EU on lupautunut vähentämään kasvihuonepäästöjään 30 prosentilla, jos muut kehittyneet maat sitoutuvat vastaaviin päästövähennyksiin ja taloudellisesti edistyneet kehitysmaat osallistuvat ilmastotalkoiisiin valmiuksiensa mukaisesti.

Suomen voimassaoleva velvoite EU:n sisäisessä taakanjaossa on nostaa uusiutuvan energian käyttö 38 prosenttiin loppukulutuksesta (vuoden 2005 taso on 28,5 %). Marraskuussa 2008 hyväksytyssä kansallisessa ilmasto- ja energiastrategiassa on hahmoteltu suuntaviivoja velvoitteiden saavuttamiseksi. Puupohjaisella bioenergialla ja erityisesti metsäenergialla on keskeinen rooli kasvihuonekaasupäästöjen leikkaamisessa ja ilmastovelvoitteiden saavuttamisessa. Uusiutuvan energian kokonaislisäyksestä vuoteen 2020 mennessä yli 50 prosenttia on ajateltu kohdistuvan metsäenergiaan. Tämä tarkoittaa metsäenergian käytön kolminkertaistamista tämän hetken tasosta ja vuotuinen lisäkäyttö pitäisi olla lähes miljoona kiintokuutiometriä. Metsäenergiaan kohdistuva haaste kasvaa, jos metsäteollisuuden tuotannon taso jää alle strategian oletusten.

Teoriassa latvusmassana, kantoina ja nuorten metsien kokopuuna korjattavissa oleva metsäenergiapotentiali riittää asetettuihin velvoitteisiin. Pitää kuitenkin muistaa, että päätehakkuualojen latvusmassan ja kannon kertymä on täysin riippuvaista metsäteollisuuden puunkäytöstä. Jos puu ei liike, ei liiku latvusmassa ja kannotkaan. Nykyisenkaltaisessa puumarkkinatilanteessa energiateollisuuden huoltovarmuus ei kestä tätä kytköstä.

Käytännössä velvoitteisiin pääseminen edellyttääkin laajamittaista energiapuun korjuuta ensiharvennuksilta ja jatkossa myös energiapuun ja kuitupuun rajan uudelleen hakemista.

Markkinat pitänevät jatkossa huolen siitä, että energiapuun- ja ensiharvennusten yhteydessä kertyvä kuitupuun ohjautuu kustannustehokkaimpaan käyttömuotoonsa. Ensiharvennuskuidun ohjautuminen osittain energiakäyttöön on kokonaisuus huomioiden järkevää eikä asia ole ristiriidassa metsäteollisuuden puuntarpeiden kanssa.

Ensinnäkin meillä riittää kuitupuuta jalostuksen lisäksi energiakäyttöön eli puuta kasvaa Suomen metsissä enemmän kuin puunjalostusteollisuus sitä pystyy hyödyntämään. Metsäntutkimuslaitoksen alkuvuodesta 2009 tekemien laskelmien mukaan Suomessa jää käyttämättä vuosittain yli 9 miljoonaa kiintokuutiometriä jalostuskelpoista kuitupuuta. Uusiakin uutisia tuotantolaitosten sulkemisista on tullut laskelmien laadinnan jälkeen, joten ylijäämä lienee päivän tilanteessa vieläkin suurempi. Puheet puupulasta voidaan siis unohtaa. Tätä päivää ei liene myöskään se näkökulma, että tietyn käyttömuodon intressien takia kyseinen ylijäämä museoitaisiin muiden käyttömuotojen tavoittamattomiin ja vastaava määrä energiaa tuotettaisiin ympäristöä kuormittavien fossiilisten polttoaineiden muodossa.

Toiseksi, kunnostusta vaativien nuorten metsien hoitaminen energiapuuharvennuksin arvokasvukuntoon tukee pitkällä tähtäimellä myös jalostuskäytön puunsaantia. On myös huomattava, että jo nyt nuorten metsien hoitokohteita korjataan integroidun korjuun menetelmillä, joissa jalostukseen ja energiaksi ohjautuvat jakeet eritellään toisistaan ja toimitetaan eri käyttömuotoihin. Integroidun korjuun taloudellinen järkevyys ja eri käyttömuotoihin ohjautuvien jakeiden osuudet ratkaistaan tietenkin käyttömuotojen puustamaksukyvyn kautta.

Energiapuun korjuu nuorista metsistä on kuitenkin kallista ja edellyttää tukimekanismeja, jotka turvaavat kyseisen raaka-aineen kilpailukyvyn energiantuotannossa. Puun kanssa kilpailevat polttoaineet, lähinnä turve ja kivihiili, asettavat rajat energiapuun markkinahinnalle. Ilmastopolitiikan keinoin tulee huolehtia siitä, että markkinoilla on pitkällä tähtäimellä kestävä mekanismit, joiden kautta puu säilyttää kilpailukykyänsä suhteessa fossiilisiin polttoaineisiin kaikissa markkinaolosuhteissa.

EU:n päästökauppajärjestelmä on tarkoitettu tällaiseksi mekanismiksi, mutta tähänastisten kokemusten perusteella voidaan todeta järjestelmän olevan sellaisenaan riittämätön ohjaamaan energiantuotantoa päästöttömään suuntaan. Päästökauppajärjestelmä ei huomioi talouden suhdanteita. Esimerkiksi tammi-kesäkuussa 2009 energiantuottajat käyttivät sähkönteossa neljänneksen vähemmän puuta kuin vuotta aikaisemmin ja vastaavasti kivihiilen käyttö sähköntuotannossa kasvoi samalla ajanjaksolla yli 60 prosenttia. Tällainen kehitys ei vastaa ilmastollisia tavoitteita.

Energiapuun korjuuseen ja haketukseen ohjattavat kestävä metsätalouden rahoituslain mukaiset tuet ovat olleet nuorten metsien energiapuun korjuun kehittämisen kannalta olennaisen tärkeitä. Jo nykyisillä energiapuun korjuumäärillä tarkoitukseen varatut rahat eivät kuitenkaan riitä alkuunkaan ja lienee myös selvää, että valtion budjettirahoituksen kautta ei jatkossakaan löydy riittäviä resursseja nopeasti kasvaville määrille.

Toimivin keino turvata metsäenergian kilpailukyky onkin erityisesti nuorten metsien harvennuspuulle kohdennettu markkinaehtoinen takuuhintajärjestelmä. Tämä tulee ripeällä aikataululla ottaa keskeiseksi metsäenergian käytön edistämiskeinoksi.

Metsäala on parhaillaan suuren rakennemuutoksen kourissa – koko alan ansaintaketjut ovat murroksessa. Tämä johtaa helposti ajatteluun, jossa halutaan kynsin hampain pitää kiinni entisestä. Lienee kuitenkin väistämätöntä, että bioenergian asema eri muodoissaan on tulevaisuudessa metsätalouden ansaintaketjussa entistä keskeisemmässä asemassa muun muassa ilmastohaasteen takia.

Tässä tilanteessa tuleekin katsoa avarakatseisesti tulevaisuuteen ja hakea aktiivisesti ja ennakkoluulottomasti puulle uusia käyttömuotoja ja luoda niiden kehittymiselle edellytyksiä. Puun kasvava energiakäyttö on paitsi energiateollisuudelle niin myös metsäteollisuudelle suuri mahdollisuus ja se tulee nähdä siltana yli metsätalouden murroksen. Metsäraaka-aineen energiakäyttö on tällä hetkellä metsänomistajan näkökulmasta harvoja positiivisia signaaleja puumarkkinoilta. Metsänomistajille kiinnostus puupohjaista bioenergiaa kohtaan tuokin aivan uusia mahdollisuuksia metsien hoitoon ja omistuksen hyödyntämiseen.